

Nr 115

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående eftergivande av viss återbetalningsskyldighet till statsverket; given Stockholms slott den 9 mars 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sam. B. Norup

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, följande.

Enligt kungörelse den 11 juni 1948 (nr 323), vilken trädde i kraft den 1 juli samma år och gällde intill den 1 januari 1953, skulle till vissa innehavare av mindre jordbruk utgå producent- eller kontantbidrag. Bidragskungörelsens 1—3 §§ innehöll *inledande bestämmelser*. I dess 1 § stadgades, att bidraget som regel skulle utgå såsom producentbidrag i förhållande till den mängd mjölk och grädde, som brukaren levererade till mejeri. Bidrag kunde dock utgå även till mjölkproducent, som på grund av bruksnedsens läge under hela eller större delen av året var förhindrad att leverera mjölk till mejeri eller som, utan att dylikt hinder förelåg, levererade mjölk till annan än mejeri för att tillgodose ett lokalt behov, som ej kunde täckas

genom leveranser från annan brukningsdel eller från mejeri. I dylikt fall utgick bidraget såsom kontantbidrag i förhållande till det antal kor, som genomsnittligt fanns på brukningsdelen under åren 1944—1946. För utarrenderad brukningsdel tillkom bidragsrätten arrendatorn. Ärenden rörande producent- och kontantbidrag avgjordes, om ej annat stadgades, av vederbörande lantbruksnämnd (2 §). *Bidragsrätten* reglerades i kungörelsens 4—8 §§. Rätt till bidrag tillkom varje enskild jordbrukare, som den 1 juli 1948 innehade en brukningsdel med en åkerareal av högst 10 hektar. Bidrag kunde dock beviljas även åt innehavare av större brukningsdel, därest avkastningsförmågan på grund av dålig ågoanordning eller dålig beskaffenhet hos åkerjorden var så låg, att den motsvarade avkastningsförmågan hos en genomsnittlig fastighet i orten med en åkerareal av högst 10 hektar och utan annan naturtillgång. Om brukningsdelen översteg 10 hektar, skulle bidrag dock utgå endast om brukaren med hänsyn till övriga för honom föreliggande inkomstmöjligheter kunde anses vara i behov av bidraget (4 § 1 mom.).

Bidrag kunde under vissa förutsättningar utgå även till enskild jordbrukare, vilken förvärvat eller arrenderat brukningsdel efter den 30 juni 1948. De i kungörelsen angivna förutsättningarna härför förelåg i följande två fall [4 § 2 mom. a) och b)].

a) Den föregående innehavaren av brukningsdelen hade enligt tidigare återgivna bestämmelser varit berättigad till bidrag, varjämte den nye brukaren *antingen* övertagit brukningsdelen efter make *eller* eljest på grund av släktskap eller annat förhållande stått den föregående innehavaren nära och redan före den 1 juli 1948 helt eller huvudsakligen skött jordbruket å brukningsdelen.

b) Brukningsdelen var i behov av yttre rationalisering och brukaren kunde beräknas ha möjlighet att först sedan sådan rationalisering kommit till stånd uppnå en tillfredsställande bärgning, varjämte med hänsyn härtill och till omständigheterna i övrigt ett särskilt stöd till brukaren kunde anses befogat.

Om bidragsberättigad arrendator avled och arrendet övertogs av dödsboet eller någon av dödsbodelägarna kunde, om så fanns skäligt, bidrag utgå under återstoden av den löpande arrendetiden, även om nyss angivna förutsättningar icke var för handen (4 § 3 mom.).

Ingen fick samtidigt åtnjuta bidrag för mer än en brukningsdel eller uppbara såväl producent- som kontantbidrag. Om någon innehade flera brukningsdelar, för vilka bidrag kunde utgå, ägde han själv bestämma, för vilken av dessa han skulle uppbara bidrag (6 §).

Till jordbrukare, som den 1 juli 1948 innehade bidragsberättigad brukningsdel, utgick bidrag under hela den tid han innehade fastigheten. Detsamma gällde maka, som övertagit brukningsdel efter avliden make, även som person, som på grund av släktskap med föregående brukare tillerkänts rätt till producentbidrag. Då bidrag tillerkänts ny brukare på grund av fastighetens behov av rationalisering, utgick detsamma endast under tid, som

lantbruksnämnden bestämde. Vid dylikt avgörande skulle beaktas, att bidraget borde upphöra, då erforderlig yttre rationalisering av brukningsdelen kommit till stånd, eller behovet av bidraget eljest bortfallit, eller om brukaren utan bärande skäl underlåtit att begagna sig av föreliggande möjlighet att genomföra sådan rationalisering (7 §).

Såsom förut angivits utgick bidrag endast under vissa bestämda förutsättningar till den, som tillträdde en brukningsdel efter den 30 juni 1948. Med hänsyn till betydelsen att inför ägobyte på förhand äga klarhet om fortsatt bidragsrätt, stadgades skyldighet för lantbruksnämnd att på förfrågan av den, som efter nyssnämnda datum ämnade förvärva eller arrendera brukningsdel, lämna besked huruvida han kunde erhålla bidrag (8 §).

Beträffande *bidragsbeloppen* stadgades i kungörelsens 9—11 §§.

Kungörelsens 12—18 §§ innefattade bestämmelser om *utbetalande av bidrag* m. m. Bidragen utbetalades av det mejeri, till vilket mjölkproducenten levererat mjölk eller grädde eller, beträffande kontantbidrag, inom vars verksamhetsområde bidragstagarens brukningsdel låg. Utbetalning skedde halvårsvis. Producentbidrag utbetalades dock först efter kalenderårets slut, därest det på första halvåret belöpande bidragsbeloppet icke översteg 30 kronor. Om det vid kalenderårets slut visade sig, att producent för första halvåret uppburit större belopp än som tillkom honom i producentbidrag för hela året, skulle det överskjutande beloppet återbetalas. Sådan återbetalningsskyldighet skulle dock icke föreligga, om bidragsrätten upphört före årets slut (12 §).

Producentbidrag utgick utan ansökan till jordbrukare, som den 1 juli 1948 innehade brukningsdel, vars åkerareal ej översteg 10 hektar. I andra fall skulle ansökan om producentbidrag göras hos lantbruksnämnden. För att komma i åtnjutande av kontantbidrag skulle brukare göra ansökan hos lantbruksnämnden (13 §).

Kungörelsens 19—24 §§ innehöll ansvarsbestämmelser. I 25 § stadgades, att lantbruksstyrelsen ägde meddela de ytterligare föreskrifter, som erfordrades för kungörelsens tillämpning ävensom meddela undantag från bestämmelserna i 3—6 §§.

I skrivelse den 5 mars 1955 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att utverka bemyndigande för styrelsen att efter framställning av lantbruksnämnd efterskänka fordringsanspråk, som i vissa fall uppkommit genom för stor eller eljest felaktig utbetalning av bidrag enligt kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 323) om producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk. Enligt en av styrelsen företagen undersökning uppgår de kända, felaktigt uppburna eller utbetalade bidragen till ett sammanlagt belopp av cirka 250 000 kronor. För ännu icke kända, felaktigt uppburna eller utbetalade bidrag kan enligt styrelsen beräknas härutöver tillkomma ett belopp av högst 50 000 kronor.

Över lantbruksstyrelsens framställning har, efter remiss, yttrande avgivits av *statskontoret* den 21 mars 1955 och av *riksräkenskapsverket* den 27 januari 1956.

Lantbruksstyrelsen framhåller i sin skrivelse, att det under den tid, då producent- och kontantbidrag utgick enligt bestämmelserna i kungörelsen 1948: 323, icke kunde undvikas, att bidrag i viss utsträckning kom att utgå till personer, som icke var berättigade till dylikt bidrag. Lantbruksnämnderna har dock, så snart någon felaktig utbetalning upptäckts, återkrävt dylika bidragsbelopp i den mån så varit möjligt. Vid den omprövning av producentbidragen, som ägde rum i anledning av införandet utav nya bidragsbestämmelser enligt kungörelsen den 12 december 1952 (nr 787), framkom att brukare i ytterligare ett stort antal fall utan nämndernas vetskap uppburit bidrag, efter det att de upphört att vara bidragsberättigade, eller utan att över huvud ha varit berättigade till bidrag. Styrelsen har, för att bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning detta förekommit, anmodat lantbruksnämnderna att till styrelsen inkomma med såvitt möjligt fullständiga uppgifter om dylika fall. De av nämnderna därvid redovisade fallen kan enligt styrelsen i stort sett hänföras till någon av följande grupper.

1. Brukare, som tillerkänts bidrag, har fortsatt att uppbära bidraget även sedan bidragsrätten upphört på grund av att brukningsenheten överlåtits till person, som avses i 4 § 2 mom. a) kungörelsen 1948: 323. Överlåtelsen har därvid icke anmälts till lantbruksnämnden och ej heller genom vederbörande ortsombud eller mejeri kommit till nämndens kännedom. 73 dylika fall har redovisats. Det sammanlagda beloppet felaktigt uppburna bidrag uppgår i dessa fall till i runt tal 44 600 kronor.

Utän lantbruksnämnds kännedom har vidare i 27 liknande fall, där överlåtelsen skett till oskyld person, överlåtaren oberoende härav fortsatt att uppbära bidraget. I dessa fall, vilka som regel gällt kontantbidrag, uppgår de felaktigt uppburna beloppen till omkring 11 700 kronor.

2. Brukare, som tillerkänts bidragsrätt, har utan att det kommit till lantbruksnämndens kännedom avlidit eller överlätit brukningsenheten till annan. Bidraget har därefter uppburits av efterträdaren (dödsbo eller enskild), utan att denne anmält förhållandet eller ansökt om bidrag. Bidragsrätten har vid sedermera företagen prövning eller vid den nu gjorda genomgången befunnits icke kunna överflyttas på efterträdaren. 178 sådana fall har rapporterats. De felaktigt uppburna beloppen uppgår till cirka 124 000 kronor.

När förra brukaren bott kvar på brukningsenheten, är det i många fall osäkert, vem som faktiskt tillgodogjort sig bidraget. Gränsen mellan grupperna 1 och 2 är därför tämligen flytande.

3. Brukare, som tillerkänts bidrag för viss brukningsenhet, har i 26 fall utan lantbruksnämndens vetskap övertagit annan närbelägen brukningsenhet. Han har därefter, ehuru förutsättningar för fortsatt bidragsrätt icke förelegat, uppburit bidrag på grund av mjölkleveranser från sistnämnda brukningsenhet. De i dessa fall felaktigt uppburna bidragen uppgår till ett sammanlagt belopp av ca 15 000 kronor.

4. Ytterligare redovisas 109 fall, där brukare fortsatt att uppbära bidrag, ehuru förutsättningarna därför upphört. I regel har bidragstagaren i dessa fall av en eller annan anledning slutat att bruka den ifrågavarande brukningsenheten. Utredningen är emellertid icke så fullständig, att det är möjligt att med säkerhet hänföra fallen till någon av de förut angivna grupperna. De felaktigt uppburna beloppen uppgår för ifrågavarande grupp till sammanlagt omkring 42 100 kronor.

5. En speciell grupp utgöres av sådana fall, där mer än ett bidrag utgått till en och samme brukare eller bidrag utbetalats till felaktig person på

grund av namnförväxling eller dylikt. I regel har sådana fel upptäckts på ett tidigt stadium och kunnat rättas till genom återbetalning eller genom avdrag å senare utgående bidrag. I 35 fall, som hittills icke kunnat regleras och där möjlighet icke heller föreligger att genom avdrag å framdeles utgående bidrag återfå felaktigt utbetalat belopp, uppgår det sammanlagda felaktigt utbetalda beloppet till ca 6 400 kronor.

Det sammanlagda beloppet för nu redovisade, felaktigt uppburna eller utbetalade bidrag uppgår till omkring 244 000 kronor. Lantbruksstyrelsen framhåller emellertid, att någon säkerhet icke finnes för att lantbruksnämndernas redovisning av fallen är fullständig. Det torde sålunda finnas anledning antaga, att felaktigheter kan upptäckas i ytterligare ett icke obetydligt antal fall, om en grundligare undersökning kunde företagas. Likaså torde bl. a. i viss utsträckning ha förekommit, att bidrag tillerkänts personer, som icke varit brukare av viss brukningsenhet av i bidragskungörelsen avsedd beskaffenhet på sådant sätt, att förutsättningarna för bidragsrätt rätteligen kan anses uppfyllda. Enligt styrelsens mening torde det dock icke behöva befaras, att nyssnämnda belopp vid en sådan undersökning skulle stiga med mer än högst 50 000 kronor.

Till belysning av storleken utav det sannolika totalbeloppet för de felaktigt uppburna eller utbetalade producent- och kontantbidragen anför lantbruksstyrelsen, att bidrag under tiden fr. o. m. den 1 juli 1948 t. o. m. den 31 december 1952 utbetalats till ett sammanlagt belopp av ca 317 000 000 kronor. Summan av de bidrag, som under samma tid utgått felaktigt, uppgår enligt den nyss gjorda beräkningen till ej fullt 300 000 kronor. Även om detta belopp i och för sig kan synas stort, utgör det dock mindre än 0,1 procent av det totala bidragsbeloppet. Styrelsen finner en dylik felprocent föga anmärkningsvärd med hänsyn till de särskilda svårigheter, som varit förenade med administrationen av denna bidragsverksamhet bl. a. till följd av det sätt, på vilket handhavandet av verksamheten uppdelats mellan statliga organ och enskilda sammanslutningar.

I fråga om bidragsverksamhetens uppläggning och de olika svårigheter, vilka varit förknippade med kontrollen av bidragens rätta utbetalning, anför lantbruksstyrelsen i huvudsak följande.

Bidragsverksamheten, som närmast utgjort en övergångsarrangemang av social natur i anslutning till verksamheten för främjande av jordbrukets rationalisering, startades samtidigt med att lantbruksnämnderna inrättades den 1 juli 1948. Den första åtgärd, nämnderna därvid hade att vidtaga, var att från mejerierna infordra förteckningar över leverantörerna av mjölk till mejeri. I dessa förteckningar skulle dock ej upptagas sådana leverantörer, vilkas åkerareal — enligt vad som för mejeriet var känt — översteg 10 hektar (den egentliga gallringen ur arealsynpunkt skulle emellertid göras av nämnderna). Därefter skulle nämnderna, med ledning av från andra håll införskaffade arealuppgifter, avgöra huruvida de i förteckningarna upptagna brukarna var berättigade till bidrag. Arealuppgifterna hämtades i huvudsak ur 1945 års fastighetstaxeringslängder. Denna metod var dock icke alltid användbar, enär det i stor utsträckning var ogörligt att identifiera de i längderna upptagna personerna och fastigheterna med mejerileverantörerna av mjölk i förteckningarna. Metoden fick därför kompletteras med hos kris-

tidsnämnderna tillgängliga uppgifter från den arealinventering, som ägt rum i juni månad 1948. I tveksamma fall måste jämförelser även göras med mantalsskrivningslängderna. Något ansökningsförfarande skulle sålunda icke tillämpas i fråga om producentbidragen. Undantag härifrån förekom i huvudsak endast då brukare, vars brukningsenhet var större än 10 hektar åker, ville erhålla dylikt bidrag. Under sådana förhållanden är det förklarligt, att bidrag särskilt i början kom att utgå i ett flertal fall, där — enligt vad som senare framkommit — förutsättningar för bidrag icke förelåg. Vad som särskilt bidrog härtill, torde ha varit den omständigheten, att flertalet mejerier i stor utsträckning i sin bokföring tillämpar ett system med leverantörsnummer utan att därav direkt kan utläsas, vem den aktuella brukaren-leverantören är. Detta förhållande har av lättförståeliga skäl även medfört osäkerhet vid själva bidragsutbetalningen, vilken omhänderhåfts av mejerierna. Härtill kommer, att särskilt i verksamhetens början en snabb handläggning av bidragsärendena ansågs vara i hög grad angelägen med hänsyn till den oro, som ådagalades från mjölkproducenternas sida, innan den första bidragsutbetalningen kunde äga rum i början av år 1949. Ehuru allt gjordes från styrelsens sida för att underlätta arbetet hos nämnderna, var arbetsförhållandena vid dessa särskilt under det första verksamhetsåret synnerligen otillfredsställande bl. a. på grund av personalbrist, otillräcklig utrustning och bristande rutin. Registreringen av bidragstagarna och de brukningsenheter, för vilka bidrag skulle utgå, kunde tydligen icke överallt genomföras på ett helt betryggande sätt, vilket bl. a. förklarar, att dubbla bidrag kunde utgå i vissa fall. Arbetet med det s. k. centralregistret, vilket eljest skulle ha kunnat utgöra underlag för nämnda registrering, hade vid den tid, varom här är fråga, ännu icke ens hunnit påbörjas.

Ytterligare må nämnas, att det från början var förutsatt, att kontrollen över att bidragen skulle upphöra, om sådan ändring inträdde i brukarens förhållanden, att villkoren för bidrag ej längre var uppfyllda, huvudsakligen skulle utövas med ledning av de journaler, som genom mejeriernas försorg årligen upprättades rörande de bidragsberättigades mjölkleveranser. En mera ingående kontroll skulle behöva göras endast i sådana fall, då enligt journalerna brukaren upphört med mjölkleveranserna. Efter någon tid fann man emellertid, att denna metod — med hänsyn bl. a. till förutnämnda system med leverantörsnummer — icke kunde ge något betryggande resultat. Mejerierna var ej heller rustade att delta i kontrollen på annat sätt. Kontrollen har därför sedermera väsentligen fått utövas genom nämndernas Ortsombud vid granskning av bidragslistor m. m. Erfarenheten visar emellertid, att ej heller härigenom en effektiv kontroll kunnat erhållas, enär kontrollen i de flesta fall endast kan bygga på ombudens allmänna person- och lokalkännedom. I synnerhet synes detta gälla, när bidragsrätten bort upphöra på grund av att den bidragsberättigade överlätit brukandet till person, som på grund av släktskap eller annat förhållande stått honom nära utan att likväl uppfylla förutsättningarna för att få bidragsrätten överflyttad på sig. Dylika överlåtelse sker ofta utan utåt märkbara förändringar. Företrädaren bor kvar på brukningsenheten, och brukandet ävensom mejerileveranserna fortgår på samma sätt som tidigare. Likaså synes vid denna kontroll ofta ha förbisetts, att brukaren kunde ha flyttat till en annan närbelägen brukningsenhet, varifrån han fortsatt att leverera mjölk till samma mejeri och kanske också under samma leverantörsnummer som förut.

Vad lantbruksstyrelsen sålunda anfört, avser närmast producentbidragen men gäller i stort sett även kontantbidragen. Sistnämnda bidrag har emellertid beviljats uteslutande efter ansöknings. Svårigheterna att identifiera

sökandena och deras fastigheter har dock, framhåller styrelsen, även härvidlag varit betydande. Styrelsen anför såsom exempel härpå, att det t. o. m. förekommit, att en och samma person i olika ansökningar använt icke blott olika fastighetsbeteckningar utan även olika förnamn eller initialer. Kontrollsvårigheterna i fråga om kontantbidragen har dessutom ofta på grund av brukningsenheternas mindre storlek och avsides belägenhet varit större än i fråga om producentbidragen.

I samband med att producent- eller kontantbidrag beviljats, har bidragstagaren fått underskriva en förbindelse, innefattande bl. a. åtagande att underrätta lantbruksnämnden eller dess ortsombud, om sådan omständighet skulle inträffa, som medför bidragsrättens upphörande. Förbindelserna har dock enligt styrelsen visat sig icke medföra åsyftad verkan, sannolikt beroende på att flertalet bidragstagare icke haft klart för sig bidragets karaktär av övergångsstöd. Vad särskilt angår producentbidragen torde det tillämpade systemet för utbetalningen av bidragen — genom mejerierna — i viss mån ha bidragit till en dylik missuppfattning. Producentbidragen utbetalas nämligen i regel i samband med mjölklikvid tillsammans med sådana särskilda mjölkpristillägg, som utgår utan individuell prövning, och har rätt allmänt uppfattats som pristillägg.

I fråga om återbetalningsskyldigheten för de felaktigt uppburna eller utbetalade bidragsbeloppen anför lantbruksstyrelsen, att den funnit det orimligt, att lantbruksnämnderna eller de tjänstemän, som handlagt bidragsärendena, skulle göras ansvariga härför. Ej heller synes det styrelsen tilltalande att återkräva beloppen från mejerierna, som handhaft utbetalningarna, eller från dem, som uppburit bidragen. Förutom att de sistnämnda i stor utsträckning torde sakna utmätningsbara tillgångar, synes det enligt styrelsens mening vara tveksamt, om ett sådant krav mot dem kan anses rättsligen grundat. Med få undantag torde det nämligen förhålla sig så, att beloppen har uppburits i god tro. Styrelsen föreslår därför, att de fordringsanspråk, som staten eventuellt kan grunda på de förelupna felaktigheterna, skall efterskänkas.

Den förut berörda allmänna omprövning av producent- och kontantbidragen, som ägde rum i samband med att nya bestämmelser om dylika bidrag trädde i kraft fr. o. m. den 1 januari 1953, medförde att dylika bidrag i ett stort antal fall upphörde att utgå. Detta ledde i sin tur bl. a. till att det icke längre blev möjligt att i efterhand reglera sådana bidragsutbetalningar, som kommit att ske med för stort belopp. Enligt det tidigare gällande systemet utbetalades bidragen halvårsvis för kalenderår räknat. Om det vid årets slut befanns, att producent för första halvåret uppburit större belopp än som tillkom honom för hela året, skulle det överskjutande beloppet återbetalas. I regel skedde återbetalning i den formen, att avdrag gjordes å påföljande års bidrag med motsvarande belopp. Skyldighet att verkställa återbetalning förelåg dock ej, om bidragsrätten upphörde före årets slut. Ehuru bidragsrätten i samband med övergången år 1953 till de nya bestämmelserna för producentbidrag upphörde på ett sätt, som icke torde ha varit avsett med

denna bestämmelse i den äldre bidragskungörelsen, förordar lantbruksstyrelsen, att återbetalning icke skall krävas för här avsedda, felaktigt uppburna belopp. Enligt en av styrelsen verkställd utredning kan dessa belopp beräknas uppgå till sammanlagt omkring 6 600 kronor.

Statskontoret anför i sitt yttrande, att ämbetsverket under hand inhämtat från lantbruksstyrelsen, att — såvitt styrelsen hade sig bekant — några försök att indriva ifrågavarande fordringar icke gjorts. I några fall, som uppdagades före ikraftträdandet av 1952 års kungörelse om producentbidrag, gjordes emellertid undersökningar om möjligheterna att återfå utbetalade belopp. I dessa fall konstaterades dock, att utmätningsbara tillgångar saknades. Statskontoret framhåller vidare, att villkoren för erhållande av producent- eller kontantbidrag noga angivits i de förbindelser, som vederbörande lantbrukare fått underteckna före utfående av bidrag, samt att i förbindelserna särskilt angivits, att bidragstagare omedelbart skulle underrätta lantbruksnämnd eller dess ordsambud, därest omständighet inträffade, som medförde bidragsrättens upphörande. Med hänsyn härtill torde det enligt statskontorets mening icke kunna göras gällande, att vederbörande mottagit bidrag i god tro, oavsett i vilken form bidragen må ha uppburits. Statskontoret finner sig vid sådana förhållanden böra bestämt motsätta sig en eftergift av kronans fordringar i förevarande fall. Enligt ämbetsverkets mening bör i stället undersökas, om icke bedrägligt förfarande förekommit i vissa fall. Slutligen framhåller statskontoret angelägenheten av att utbetalningarna av bidrag i framtiden ordnas så, att felutbetalningar undvikas.

Riksräkenskapsverket finner det med hänsyn till det stora antalet ärenden och den snabba handläggning, som ansågs vara erforderlig, förklarligt att producent- och kontantbidrag i viss utsträckning kommit att utgå till jordbrukare, som av en eller annan anledning icke varit bidragsberättigade. Kontrollsvårigheter får enligt ämbetsverket särskilt anses ha förelegat i fråga om producentbidragen, där något ansökningsförfarande från de bidragsberättigade i princip icke skulle tillämpas. En bidragande orsak till de felaktiga utbetalningarna torde vidare ha varit den omständigheten, att mejerierna, vilka skulle utbetala bidragen, icke haft sin bokföring så ordnad, att denna kunnat utgöra ett tillförlitligt underlag för kontrollen av utbetalningarna. I många fall torde dessutom betydande svårigheter ha förelegat att identifiera de bidragsberättigade och deras fastigheter. Med hänsyn till det anförda anser riksräkenskapsverket i likhet med lantbruksstyrelsen, att det är orimligt att göra lantbruksnämnderna eller de tjänstemän, som handlagt bidragsärendena, ansvariga för de felaktigt uppburna eller utbetalade beloppen. Riksräkenskapsverket finner det vidare vara tveksamt, huruvida sådana omständigheter föreligger att de, som felaktigt uppburit bidragen, skulle kunna vid allmän domstol åläggas återbetalningsskyldighet. Kostnaderna för ett rättsligt förfarande skulle under alla förhållanden kunna komma att medföra utgifter för statsverket, vilka icke skulle stå i skäligen proportion till de belopp, som möjligen kunde utdömas och inbetalas. På grund härav bör

enligt ämbetsverkets förmenande några åtgärder för återkrävande av de felaktigt uppburna beloppen icke vidtagas mot bidragstagarna. Vad slutligen beträffar frågan, huruvida åtgärder bör vidtagas för att från mejerierna återkräva de felaktigt utbetalade beloppen, framhåller riksräkenskapsverket, att dylika åtgärder måhända kan vara mindre tilltalande, särskilt med hänsyn till att det även för mejerierna förelegat svårigheter att vid utbetalningen i alla avseenden kontrollera förutsättningarna för att statliga mjölkbidrag utgick till rätt bidragstagare. Ämbetsverket erinrar emellertid i sammanhanget om att mejerierna för sitt administrativa arbete med utbetalning av kontantbidrag erhållit direkt gottgörelse av allmänna medel. Kontrollsvårigheterna beträffande kontantbidragen torde emellertid ofta på grund av brukningsenheternas mindre storlek och belägenhet ha varit större än i fråga om producentbidragen. För utbetalningen av sistnämnda bidrag har mejerierna icke åtnjutit någon särskild ersättning av allmänna medel.

Med anledning av lantbruksstyrelsens uttalande att, därest en grundlig undersökning kunde företagas, ytterligare felaktigheter skulle kunna upptäckas, ifrågasätter riksräkenskapsverket, huruvida några ytterligare arbets- och tidskrävande utredningar bör verkställas, därest styrelsens framställning bifalles.

Riksräkenskapsverket finner sig sålunda på grund av det anförda böra tillstyrka, att det skall få bero vid de felaktigt uppburna eller utbetalade bidragen enligt kungörelsen 1948: 323.

Departementschefen

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk enligt kungörelsen 1948: 323 av olika skäl kommit att i viss utsträckning utgå till personer, som vid sedermera verkställda undersökningar — främst vid den allmänna omprövning av bidragen ur behovssynpunkt, som vidtagits i anledning av de nya bestämmelserna i kungörelsen 1952: 787 om producentbidrag — visat sig icke ha varit berättigade till sådana bidrag. På förut angivna skäl har lantbruksstyrelsen hemställt om bemyndigande för styrelsen att efter framställning av lantbruksnämnd efterskänka fordringsanspråk, som uppkommit genom felaktig utbetalning enligt förstnämnda kungörelse.

Att helt undvika felaktigheter vid utbetalningarna av ifrågavarande producent- och kontantbidrag torde icke ha varit möjligt med hänsyn till det stora antalet ärenden, den nödvändiga snabbheten i handläggningen av dessa och det system för utbetalningarna, som av praktiska skäl tillämpats. I viss utsträckning har felaktigheterna kunnat rättas till. Då så icke kunnat ske, bör de fordringsanspråk, som kan ha uppkommit för kronan, i princip göras gällande med mindre särskilda skäl föranleder till annat. I de fall, varom här är fråga, synes avsevärda praktiska svårigheter föreligga att — i den mån laga grund därtill finnes — vidtaga åtgärder för att av bidragstagarna

återfå de felaktigt uppburna beloppen. Därjämte torde kostnaderna för ett dylikt förfarande icke komma att stå i skälig proportion till de belopp, som kan beräknas inflyta. Av de skäl, lantbruksstyrelsen och riksräkenskapsverket anfört, synes i förevarande fall ej heller ersättningsanspråk böra göras gällande mot lantbruksnämnderna eller deras tjänstemän eller mot mejerierna. Jag förordar därför, att riksdagens bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, lantbruksstyrelsen att eftergiva statsverkets rätt, såvitt nu är i fråga. Jag utgår därvid från att utbetalningarna av bidragen numera äger rum under mera betryggande förhållanden.

Enligt lantbruksstyrelsens utredning uppgår de hittills kända, felaktigt utbetalda bidragen till ett sammanlagt belopp av omkring 244 000 kronor. Härtill kommer enligt av styrelsen verkställd undersökning ett belopp av sammanlagt omkring 6 600 kronor, vilket hänför sig till sådana i följd av det före den 1 januari 1953 gällande betalningssystemet för mycket utbetalda bidrag, vilka på grund av att bidragsrätten vid nämnda tidpunkt upphörde icke kunnat innehållas på sätt tidigare skett. Skulle det framdeles visa sig, att det i nu icke kända fall av liknande art, som de förut återgivna, blir aktuellt med eftergivande av statsverket tillkommande rätt, torde eftergift även i dessa fall få beslutas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen. Sammanlagt torde dock eftergifterna i anledning av felaktiga utbetalningar av producent- och kontantbidrag enligt kungörelsen 1948: 323 böra begränsas till ett belopp av högst 300 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, lantbruksstyrelsen att intill ett sammanlagt belopp av högst 300 000 kronor efter framställning från lantbruksnämnd eftergiva den statsverkets fordringsrätt, som i förut angivna fall uppkommit i anledning av felaktig utbetalning av bidrag enligt kungörelsen den 11 juni 1948 om producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gunnar Eklund